

การรำปะเรของชาวนุ้ยฮุกร จังหวัดชัยภูมิ

The Parere Dance of the Nyahkur in Chaiyaphum Province

ณัฐปภัทร์ พิพิพิธกุล Natthapaphat Phiphitkun*
มาลินี อาชายุทธการ Malinee Achayutthakan**

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การรำปะเรของชาวนุ้ยฮุกร จังหวัดชัยภูมิ” มุ่งศึกษาประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบของการรำปะเรของชาวนุ้ยฮุกร จังหวัดชัยภูมิ โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและศึกษาข้อมูลจากภาคสนาม ผู้ที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่หรือผู้ที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในวัยเยาว์ หรือผู้ได้รับการสืบทอดการแสดงและนักดนตรีในท้องถิ่น ในหมู่ 1 ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

ผลการศึกษาพบว่า ปะเรเร เป็นการละเล่นร้องเพลงโต้ตอบกันระหว่างชาย-หญิง ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพาราสิและประกอบจังหวะด้วยการตีโทน เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในประเพณีแห่หอดอกผึ้งหรือยามว่างหลังจากการทำงาน ต่อมาชาวนุ้ยฮุกรรุ่นหลังจึงได้พัฒนาปรับเปลี่ยนเป็นการแสดงเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมของชาวนุ้ยฮุกร จึงได้ประดิษฐ์ท่ารำจากท่ารำของเพลง รำโทน รำแพน และท่าเลียนแบบในกิจวัตรประจำวันของชาวนุ้ยฮุกร ในอดีต การรำปะเรในปัจจุบันนิยมเล่นในประเพณีแห่หอดอกผึ้งซึ่งเป็นวันสงกรานต์ใหญ่ของชาวนุ้ยฮุกร ที่จัดขึ้นเพื่อบวงสรวงเทวดาฟ้าดินและอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับ ทั้งนี้ยังมีจุดประสงค์เพื่อให้พี่น้องชาวนุ้ยฮุกรมีโอกาสมาพบปะกัน ในทุกปีจะมีการจัดงานเพียงครั้งเดียวและจัดในช่วงสงกรานต์ จากการศึกษาการรำปะเรของชาวนุ้ยฮุกรในปัจจุบันมีองค์ประกอบการรำที่ประกอบด้วย 1) ผู้แสดง 2) ดนตรี 3) เครื่องแต่งกาย 4) บทร้อง 5) วิธีแสดง 6) โอกาสที่แสดง ที่เป็นเอกลักษณ์ของการรำปะเรนี้ปรากฏอยู่ในฐานะมหรสพประกอบงานแห่หอดอกผึ้งในปัจจุบัน

คำสำคัญ: ุ้ยฮุกร, การรำปะเร

* นิสิตหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

Abstract

This article, submitted in partial fulfillment of the requirements for the thesis on “The Parere Dance of the Nyahkur in Chaiyaphum Province” aimed to study the history and components of the Parere dance of the Nyahkur in Chaiyaphum province. For the methodology, data were collected through researching the related documents and field studies, including interviews with locals who have lived in the area since childhood, those who have migrated to the area, and those who have inherited the tradition of the dance as well as the local musicians in Village No. 1, Ban Rai Sub-district, Thep Sathit District, Chaiyaphum Province.

The major findings indicated that Parare is a playful call-and-response singing and dancing between men and women; it is related to astrology and accompanied by rhythmic drumming. Originally it was performed to celebrate the end of works and the beginning of the “Hae Ho Dok Phueng” festival. Later, the Nyahkur people developed and transformed it into a dance to promote their culture. They invented dance steps from the movements of songs: Rum Tone, and Rum Pan, imitating the daily activities of the Nyahkur people. The Parere dance is currently popular during the “Hae Ho Dok Phueng” festival, the grand Songkran festival of the Nyahkur people, held annually to pay respect to the ancestors and gods and to provide an opportunity for Nyahkur people to gather together. The Parere dance nowadays consists of six unique components: 1) performers, 2) music, 3) costumes, 4) lyrics, 5) performance techniques, and 6) performance opportunities. It is an integral part of the “Hae Ho Dok Phueng” festival during Songkran.

In conclusion Parare dance, derived from tradition and belief, is a means of creating auspiciousness and has an indirect belief in making merit on Songkran day and bringing only good things into life.

Keywords: Nyah-Kur, The Parere Dance

บทนำ

จังหวัดชัยภูมิเป็นหนึ่งในภาคอีสานตอนล่างในบริเวณชายขอบด้านตะวันตกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือที่ราบสูงโคราช ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีในหลายพื้นที่ของจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วยประชาชนหลายชาติพันธุ์โดยแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จะมีความแตกต่างกันในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม มีการดำเนินวิถีชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดชัยภูมิที่มีจำนวนมากมีอยู่สองกลุ่มใหญ่ คือ ลาว (ไทยอีสาน) และไทย (ไทยโคราช) ซึ่งมีอยู่ทั่วไปทั้ง 16 อำเภอ บางส่วนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มเล็ก ๆ ที่มีภาษาเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเทพสถิตหนาแน่นที่สุด แต่ยังพบชาวญัฮกุรบางส่วนอาศัยอยู่ในต่างอำเภอ คือ อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอซับใหญ่ และอำเภอบ้านเขว้า ญัฮกุร เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นหลายกรณี เช่น อาหาร เครื่องแต่งกาย การละเล่น ภาษา และความเชื่อ ชาวญัฮกุรเป็นชาติพันธุ์ดั้งเดิมในบริเวณดินแดนที่ราบสูงในแถบโคราช ซึ่งมี 3 จังหวัดติดต่อกัน ได้แก่ จังหวัดเพชรบูรณ์ นครราชสีมา และชัยภูมิ นักภาษาศาสตร์พบว่าภาษาของญัฮกุรมีลักษณะคล้ายคลึงกับภาษามอญโบราณในศิลาจารึกมากกว่าภาษามอญปัจจุบัน จึงสมมติฐานว่า ชาวญัฮกุรที่ยังมีหลงเหลืออยู่ในประเทศไทยไม่กี่ปันคน น่าจะเป็นกลุ่มคนที่สืบเชื้อสายมาจากกลุ่มคนในสมัยอาณาจักรทวารวดี (สุรศักดิ์ บุญคง, 2546) ทั้งนี้หมู่บ้านของชาวญัฮกุรในพื้นที่อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ เป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่และมีนิทานประวัติศาสตร์หลายเรื่อง ซึ่งสามารถตีความร่วมกับหลักฐานทางโบราณคดีได้ว่าเป็นชาวทวารวดี จากข้อมูลดังกล่าวทำให้เกิดการตั้งข้อสมมติฐานว่า ชาวญัฮกุรคือคนในรัฐทวารวดีที่อพยพหนีภัยสงครามจากการรุกรานของเขมรขึ้นไปอยู่บนภูเขา

ชาวญัฮกุรอาศัยอยู่ในธรรมชาติ ภูเขา ป่าไม้ หรือที่สูง วิธีการดำรงชีวิตของชาวญัฮกุรมักจะมีการพึ่งพิงหรือเชื่อมโยงกับธรรมชาติเป็นหลัก จึงทำให้เกิดตำนานความเชื่อ และประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อสื่อสารบอกกล่าว อ้อนวอน หรือขอขมา คนส่วนใหญ่เรียกชาติพันธุ์กลุ่มนี้ว่า คนดง หรือ ชาวบน แต่สำหรับชาวญัฮกุร เรียกตนเองว่า ญัฮกุร ซึ่งหมายถึง คนภูเขา ญัฮ แปลว่า คน กุร แปลว่า ภูเขา อ่านว่า : ยักกุน, ยัก-กัวร์ (ปริชา อุตระกุล, กนก โตสุรัตน์, 2529) เป็นชื่อที่เรียกตนเองตามถิ่นที่อยู่อาศัย และเป็นคำที่ใช้เรียกคนกลุ่มนี้อย่างเป็นทางการในปัจจุบัน

การรำปะเรของชาวญัฮกุร เป็นการรำที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีตสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในอดีตหนุ่มสาวชาวญัฮกุรนิยมเกี่ยวพาราสักกันในช่วงที่เดินทางไปทำงานหรือกลับจากไร่ โดยฝ่ายชายจะไปตัดกรอตรงทางเดินผ่านของฝ่ายหญิง แล้วนำดอกไม้ที่เป็นสัญลักษณ์ของความรักไปวางไว้ ถ้าฝ่ายหญิงเดินทางผ่านมาและยินดีในความรักนั้นก็เอาดอกไม้แบบเดียวกันมาวางทับไว้ แสดงว่าฝ่ายชายไปเที่ยวหาที่บ้านได้ แต่ถ้าฝ่ายหญิงไม่ยินดีหรือไม่พอใจก็จะเก็บดอกไม้ที่วางทิ้งหรือเอาดอกไม้ที่เป็นสัญลักษณ์ตรงข้ามมาวางไว้ แสดงว่า ฝ่ายหญิงไม่ต้อนรับฝ่ายชาย การรำจะแบ่ง

เป็น 2 ฝ่าย ชายและหญิง ไม่จำกัดจำนวนคนหรือตามเนื้อหาของเพลง เพื่อร้องโต้ตอบกันไปมาโดยจะมี ผู้บอกบทให้กับผู้เล่นทั้งสองฝ่าย เครื่องดนตรีที่ใช้มีเพียง 1 ชิ้น คือกลองโตนและมีการเป่าไปไม้ ผู้หญิงจะแต่งกายแบบชาวญัฮกรทำหน้าที่ตีกลองโตน ส่วนผู้ชายจะเป่าไปไม้เป็นสัญลักษณ์ การเรียกหา เพื่อให้ผู้เล่นร้องและรำได้เข้าจังหวะ เสียงโตนที่ดีจะมีจังหวะที่แตกต่างกันไปตามเนื้อหาของเพลง ที่ซับซ้อน ช้าบ้าง เร็วบ้าง การประกอบจังหวะในการละเล่นต่าง ๆ ไม่ว่าจะในการรำปะเรเร การแห่หอดอกฝั้ง เทศกาลสงกรานต์ แม้แต่ในพิธีกรรม ความเชื่อการบูชาผีปูด่าที่มีการรำรำและเช่นไหว้ จะใช้โตนเป็นเครื่องดนตรีชนิดเดียวที่ใช้ในการให้จังหวะ แต่ในปัจจุบันมีการนำขอลอมาร่วมให้เสียงดนตรีที่ไพเราะขึ้น การตีโตนจะตีเป็นจังหวะง่าย ๆ ฟังคล้ายจังหวะกลองยาว คือ ปะ โทน ปะ โทน ปะ โทน ปะเรเร เป็นเหมือนสัญญาณเรียกหากัน มีการเอื้อนทำนองไพเราะ เนื้อเพลงจะเกี่ยวกับการพูดคุยสอบถามสารทุกข์ การทักทาย การสรรเสริญ การขอบคุณผู้คนที่มาเยือน การชิงชู้สาว มีการนำเอาเรื่องเล่าที่เป็นวรรณกรรมพื้นบ้านของชาวอีสานมาประกอบเพื่อสั่งสอนลูกหลานบางเพลงก็เกี่ยวกับธรรมชาติการชมป่าเขาลำเนาไพรสิ่งรอบตัวปกติ

ปัจจุบันการรำปะเรเร จะนิยมเล่นในเดือน 5 เทศกาลสงกรานต์ เล่นในตอนกลางคืนหลังจากกลับจากประดิษฐ์หอดอกฝั้งเสร็จ ก็ไปรวมตัวกันที่หอประชุมชาวญัฮกรเพื่อฉลองในตอนกลางคืนก่อนวันแห่ เพลงที่ใช้เป็นเพลงร่วมสมัยประยุกต์และบันทึกเสียงเพลงเข้ากับภาษาญัฮกร นอกจากการแสดงในประเพณีแห่หอดอกฝั้งแล้วยังมีการแสดงตามที่ทางราชการขอให้ไปเล่นโชว์ตามงานต่าง ๆ การรำปะเรเรของชาวญัฮกร ตำบลบ้านไร่ อำเภอสทิต อนุรักษ์ไว้เป็นงานประจำทุกปีของชาวญัฮกร มีงานศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกรที่เริ่มปรากฏมากขึ้น เช่น งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และบทความทางวัฒนธรรม มีขอบเขต เนื้อหา และประเด็น ที่อยู่ภายใต้แนวคิดการศึกษาอัตลักษณ์ดนตรี และนาฏศิลป์

ปะเรเร เป็นศิลปะแห่งการร้องรำในรูปแบบของชาวบ้านที่นำวัฒนธรรมความเชื่อและการละเล่นของชนชาวญัฮกรเชื่อมกันมาได้สืบทอดมากกว่า 100 ปี ถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ที่ทรงคุณค่า จึงควรค่าแก่การอนุรักษ์เป็นอย่างมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความเป็นมา องค์ประกอบ และรูปแบบศิลปะการรำของชาวญัฮกรที่เป็นเอกลักษณ์ให้คงรูปแบบดั้งเดิม อีกทั้งปัจจุบันการรำปะเรเรนี้ได้รับความนิยมน้อยลง จนใกล้จะสูญหายไปตามอายุของผู้ที่ได้รับการสืบทอด ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้จะเป็นหลักฐานสำคัญอันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่การศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบการรำปะเรของชาวญฮกร จังหัดชัยภูมิ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาความเป็นมาของการรำปะเรและองค์ประกอบของชาวญฮกร โดยพื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ หมู่ 1 ตำบลบ้านไร่ อำเภอสทิต จังหัดชัยภูมิ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ยังคงมีการอนุรักษ์เอกลักษณ์ของชาติพันธุ์และสืบทอดในชุมชนจนถึงปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการรำปะเร ของชาวญฮกร จังหัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการดำเนินงานวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การรวบรวมข้อมูล ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารสิ่งพิมพ์และเอกสารทางออนไลน์ เช่น บทความทางวิชาการ รายงานวิจัย วารสารและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการรำปะเร การศึกษา ทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึก

2. ศึกษาจากการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประชาญชาวบ้าน ผู้ซึ่งมีภูมิลำเนา ในพื้นที่หรือผู้ที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในวัยเยาว์ และเป็นผู้ที่ได้รับการเชื่อถือยกย่องในพื้นที่ หรือผู้ได้รับการสืบทอดการแสดง และนักดนตรีในท้องถิ่น

3. การสังเกตการณ์

3.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ผู้วิจัย ได้เข้าร่วมฝึกซ้อมกระบวนท่ารำปะเรประยุกต์ ณ หอประชุมญฮกร ทำให้ทราบถึงกระบวนท่าฟ้อนและองค์ประกอบของการรำ

3.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผู้วิจัยได้สังเกตรูปแบบท่ารำปะเรประยุกต์ ในประเพณีแห่หอดอกผึ้ง ณ หอประชุมญฮกร หมู่ 1 ตำบลบ้านไร่ อำเภอสทิต จังหัดชัยภูมิ

4. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัยโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและจากข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต การสำรวจ การสนทนา มาทำการวิเคราะห์โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 4.1 ตรวจสอบข้อมูลที่สัมภาษณ์จากกลุ่มประชากร
- 4.2 นำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่
- 4.3 สรุปและวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละกลุ่มจากเครื่องมือ
- 4.4 นำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงตามความมุ่งหมาย

5. สรุปผลการศึกษา ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเรียบเรียงผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายที่กำหนด โดยใช้การนำเสนอในลักษณะเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบของการรำป่าเรสของชาวญัฮกุร อำเภอสทิต จัหวัดชัยภูมิ ตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมา กลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุร

จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารทางประวัติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ และประวัติศาสตร์บอกเล่าพบว่าจากบันทึกการเดินทางของชาวตะวันตกและสยามที่สนใจงานชาติพันธุ์วรรณาระยะเริ่มแรกในสมัยรัชกาลที่ 6 ที่สำคัญคือ อิริค ไฮเดนฟาเดน (Erik Seidenfaden) ได้สำรวจชาวญัฮกุรทั้งในเขตชัยภูมิ นครราชสีมาและเพชรบูรณ์ โดยในเขตเพชรบูรณ์และชัยภูมิ เขาพบว่าชาวญัฮกุรถูกเรียกว่า “ละว้า” หรือ “ชาวบน” แต่ในเขตปักธงชัยเรียกตนเองว่า “เนียะกุล (Nia-kuol) ไฮเดนฟาเดนได้บันทึกว่า “เนียะกุล” มีวิถีชีวิตเป็นนายพรานและเร่ร่อนในเขตป่าดงใกล้กับเชิงเขาพนมดงรักและเขาพังเหย ที่น่าสนใจด้วยคือเขาได้ สัมภาษณ์ชาวญัฮกุรรายหนึ่ง ซึ่งเล่าว่าชาวญัฮกุรที่ชัยภูมิในอดีตนั้นอพยพ มาจากเพชรบูรณ์ (Seidenfaden, 1919) โดยสรุปแล้วอย่างน้อย เมื่อเกือบ 100 ปีที่แล้ว ชาวญัฮกุรอาศัยกระจายในเขตชายขอบของที่ราบสูงโคราชมาโดยตลอด

ในแง่ของภาษาศาสตร์ ภาษาของชาวญัฮกุรมีความหลากหลายพอสมควร เจอรัลด์ ดิฟโฟลธ (Gerard Diffloth) ผู้เชี่ยวชาญภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกและเป็นผู้จัดทำพจนานุกรมภาษาญัฮกุร พบว่าภาษาญัฮกุรสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มเหนือ (Northern dialect area) คือจัหวัดเพชรบูรณ์ กลุ่มกลาง (Central dialect area) คือจัหวัดชัยภูมิ และกลุ่มใต้ (Southern dialect area) คือจัหวัดนครราชสีมา เขาให้ข้อสังเกตด้วยว่าภาษาญัฮกุรในเขตอำเภอปักธงชัยพบว่ามีอิทธิพลของภาษาเขมรค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น (Diffloth, 1984)

จากหนังสือสารานุกรมญัฐกร โดย อภิญา บัศวรวง และสุวิไล เปรมศรีรัตน์ มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชาวญัฐกร เช่น การกระจายตัวของชาวญัฐกร ลักษณะภูมิประเทศและที่อยู่อาศัย ครอบครัวยุคเรื้อราติและโครงสร้างทางสังคม อาชีพและการทำมาหากิน ความเชื่อประเพณี และพิธีกรรม ฯลฯ เป็นต้น (อภิญา บัศวรวง, สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2541)

เอกสารงานวิจัยเรื่องสังคมและวัฒนธรรมของชาวบน โดย ปรีชา อุยตระกูล เอกสารนี้เสนอ ลักษณะสังคมและวัฒนธรรมของชาวบน (ชาวญัฐกร) ที่อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ โดยศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับประวัติการตั้งหมู่บ้านและสภาพภูมิศาสตร์ ระบบครอบครัวและเครือญาติ ระบบเศรษฐกิจ ระบบอนามัยและสาธารณสุข ระบบการศึกษา การเมืองการปกครอง และสันทนาการประเพณีต่างๆ และความเชื่อมโยงถึงวิถีการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างระบบดังกล่าว (ปรีชา อุยตระกูล, กนก โตสุรัตน์, 2529)

ถึนกำเนิตตามการศึกษาทางประวัติศาสตร์ จากการสำรวจของอีริค ไฮเดนฟาเดน (Erik Seidenfaden) ในช่วงปี พ.ศ. 2461-2464 ได้พบว่า มีชาวญัฐกรตั้งถิ่นฐาน อยู่บริเวณเชิงเขาพนมดงรัก เขตรอยต่อจังหวัดนครราชสีมากับปราจีนบุรี เชิงเขาพังเหย จังหวัดชัยภูมิ และเชิงเขาเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์อยู่แล้ว โดยในพื้นที่เชิงเขาพังเหย จังหวัดชัยภูมินั้นมีการตั้งถิ่นฐานที่ ตรวจสอบได้ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 17 (พิพัฒน์ กระจ่างจันทร์ และคณะ, 2557) ได้ค้นพบแหล่งโบราณคดีบริเวณบ้านไร่ มีโบราณวัตถุประเภทเครื่องปั้นดินเผาแบบเขมรและเครื่องปั้นดินเผาจีนสมัยราชวงศ์ซ่งได้ ทั้งนี้จากการเทียบภาษาชาวญัฐกรของนักภาษาศาสตร์ได้สันนิษฐานว่าอยู่ในกลุ่มภาษาเชื่อมโยงกับมอญสมัยทวารวดี แต่ยังไม่มืหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แน่ชัด หลักฐานทางวิทยาศาสตร์ได้มีการศึกษาประชากรในกลุ่มชาวบนหรือญัฐกร บ้านวังอ้ายโพธิ์ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ กับชาวมอญในเขตอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยการวิเคราะห์พันธุกรรม ผลการวิจัยได้ระบุว่าชาวบนในเขตอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิเป็นกลุ่มดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งนี้มาก่อนที่ชาวเขมรและกลุ่มคนที่พูดภาษา ตระกูลไท-กะได จะเข้ามาครอบครองดินแดนแห่งนี้ ชาวบนกลุ่มนี้จึงมีถิ่นกำเนิดที่อาศัยอยู่ในประเทศ

วิถีชีวิตของชาวญัฐกร

ในอดีตชาวญัฐกรเป็นกลุ่มคนที่นิยมล่าสัตว์และหาของป่าในพื้นที่ภูเขาสูง เพื่อนำไปแลกกับหมู่บ้านใกล้เคียง นิยมนำของป่าแลกผ้าฝ้าย เปลือ เครื่องประดับเงิน มีความเชื่อในเรื่องเจ้าป่าเจ้าเขานางไม้ และผีฟ้า นับถือศาสนาพุทธ ไหว้พระ และถือศีลางเคร่งครัด ในปัจจุบันยังคงมีวิถีชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะของชาวญัฐกร เช่น การเสี่ยงทายและการขอขมาในทุกฤดูกาลปลุกกรรมถึงการเก็บเกี่ยว การรักษาอาการเจ็บป่วยผ่านหมอผีและการฝังศพไว้ทิศตะวันออก (นายแก่น ยี่จัตุรัส, 23 ธันวาคม 2565 : สัมภาษณ์)

ภาษาชาวญ้อ

ภาษาพูดของชาวญ้อจัดอยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติก ซึ่งเป็นภาษามอญ-เขมร สาขามอญ มีความใกล้เคียงกับภาษามอญโบราณ ชาวญ้อ จังหวัดชัยภูมิ จัดอยู่ในภาษาถิ่นใต้ ปัจจุบันภาษาญ้อกลายเป็นหนึ่งใน 14 ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตที่จะสูญพันธุ์ ภาษาญ้อไม่มีระบบการเขียนจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ถูกกลืนได้อย่างรวดเร็ว

ลักษณะทางกายภาพ

ชาวญ้อมีสีผิวเข้ม รูปร่างสันทัด ผู้ชายสูงกว่าผู้หญิงโดยมีความสูงประมาณ 155-170 เซนติเมตร ผู้หญิงสูงประมาณ 150-160 เซนติเมตร เป็นเรื่องยากที่คนภายนอกเมื่อแรกเห็นญ้อแล้วจะรู้ว่าเป็นญ้อ ญ้อบางคนมีผิวไม่คล้ำมาก รูปร่างหน้าตาใกล้เคียงกับคนไทยโดยทั่วไป บางคนผิวค่อนข้างคล้ำและรูปร่างลำสัน มีการแสดงออกด้วยการพูดภาษาญ้อ แต่งกายแบบญ้อ หรือการบอกกล่าวอย่างตรงไปตรงมาว่าตนเองเป็นญ้อ

2. องค์ประกอบของการแสดง

ปะเรเร

เป็นเพลงร้องพื้นบ้านของชาวญ้อในรูปแบบของเพลงพื้นบ้านที่มีมาตั้งแต่โบราณ จนกลายเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญ แต่จะเกิดมาในสมัยใดไม่มีผู้สามารถตอบได้ คำว่า ปะเรเร หมายถึง การร้องเพลงเกี่ยวกับ ปะ แปลว่า ทำ เรเร แปลว่า ร้องเพลง อ่านว่า ปะเรเร (พนม จิตรจันต์, 11 กุมภาพันธ์ 2566 : สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า เกิดมาก็เห็นการร้องรำปะเรเรนี้เรื่อยมา ชาวญ้อทุกหมู่บ้านในอดีตจะร้องเพลงปะเรเร โดยเป็นการเล่นยามว่างจากการทำมาหากิน ปัจจุบันปะเรเร มีแนวโน้มว่าจะสูญหายไปเพราะปัจจุบันนี้ไม่มีการนำมาร้องในโอกาสต่าง ๆ มากนัก ผู้เล่นส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุและเป็นชาวญ้อแต่กำเนิด จึงมีการนำมาแสดงในฐานะมรดกสพประกอบงานแห่หอดอกผึ้ง การรำปะเรเรยังคงเล่นเฉพาะในงานเทศกาลสำคัญ ๆ เช่น เทศกาลปีใหม่ของชาวญ้อที่มีการจัดรวมกันในเดือน 5 ถึงเดือน 6 สมัยก่อน ในชุมชนบ้านไร่ มักได้ยินเสียงร้องเพลง “ปะเรเร” หรือ “กระแจ๊ะ” คล้ายกับการแสดงลำตัดในภาคกลาง มีการเอื้อนทำนองไพเราะ เนื้อเพลงจะเกี่ยวกับการพูดคุย สอบถามสารทุกข์ การเกี่ยวพาราสี มีการนำเอาเรื่องเล่าที่เป็นวรรณกรรมพื้นบ้านของชาวอีสาน มาดัดแปลงร้องเข้าไปด้วย จะแบ่งเป็น 2 ฝ่าย ชาย หญิง ร้องโต้ตอบกันไปมา โดยจะมีผู้บอกบทให้กับผู้เล่นทั้งสองฝ่าย เครื่องดนตรีที่ใช้มีเพียง 2 ชิ้น ผู้หญิงจะทำหน้าที่ตีโทน ส่วนผู้ชายจะเป่าไปไม้

ผู้แสดง

ปะเรเรเป็นการแสดงหมู่ในรูปแบบของชาวบ้านที่จะรำเป็นคู่โต้ตอบกันระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ในสมัยอดีตไม่มีการกำหนดจำนวน จะร้องเป็นคู่ ประมาณ 1-3 คู่ หรือมากกว่านั้น แต่ในปัจจุบันจะขึ้นอยู่กับสถานที่แสดงและโอกาสสำคัญต่าง ๆ

อดีต

ในอดีตชาวบ้านทุกเพศทุกวัยสามารถฝึกฝนร้องรำที่จะเป็นผู้แสดงได้ จึงมีการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญในการร้องและการรำ (นายเปลี่ยน เข็นจตุรัส, 11 กุมภาพันธ์ 2566 : สัมภาษณ์) กล่าวไว้ว่าไม่ใช่ทุกคนที่สามารถร้องได้ จะต้องเป็นคนที่ชอบจนฝึกฝนได้ด้วยตนเอง

ปัจจุบัน

ด้วยการสนับสนุนของชุมชน ทำให้ในปัจจุบันเยาวชนลูกหลานชาวญ้อกรได้มีการฝึกซ้อมการแสดงเป็นประจำ นักแสดงในปัจจุบันจะมีทั้งชายและหญิง อายุประมาณ 10-19 ปี เป็นลูกหลานที่จะสืบทอดประเพณี การรำของชาวญ้อกรต่อไป

ภาพที่ 1 การรำปะเรเร (ผู้เฒ่าชาวญ้อกร)

ที่มา: <https://www.sac.or.th>

ภาพที่ 2 การรำปะเรเร (เยาวชนผู้สืบทอด)

ที่มา: อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

ดนตรี

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงเป็นเครื่องดนตรีประเภทตีประกอบจังหวะ เพียง 1 ชนิด คือ โทณดินเผา ที่ให้จังหวะหลัก การตีโทนของชาวญ้อกรนิยมให้ผู้หญิงตีและผู้ชายจะเป่าไปไม้เป็นทำนองเอื้อนตามแต่ผู้เป่า จังหวะที่ตีโทนจะเป็นจังหวะง่าย ๆ คือ โท้น ป๊ะ โท้น ป๊ะ โท้น โท้น

ภาพที่ 3 เครื่องดนตรี : โทนดินเผา

ที่มา: นายสมโชค คงยัง

การแต่งกาย

ผู้ชายญฮกร ในปัจจุบันนิยมนุ่งผ้าขาวม้าหรือกางเกงสามส่วนสีดำ สวมเสื้อคอปานหรือม่อฮ่อม ในอดีตจะนุ่งโจงกระเบนหรือนุ่งโสร่งในวันสำคัญ วิธีนุ่งมี 3 แบบ แบ่งตามวัย ถ้าเป็นคนหนุ่มทางกระเบนจะต้องเรียวกริบ เรียกว่า โจงกระเบนหางแย้ ถ้าแต่งงานแล้วมีลูกแล้วทางกระเบนจะยาน ๆ เรียกว่าโจงกระเบนหางข้าง ส่วนคนแก่จะนุ่งแบบที่เรียกว่า โจงกระเบนลอยชาย มีเครื่องประดับคือต่างหูเงินใส่ที่หูข้างซ้าย เจาะใบหูกว้างเพื่อสวมต่างหูใหญ่

ภาพที่ 4 การแต่งกายชาวนัญฮกร

ที่มา: <https://www.sac.or.th>

ภาพที่ 5 กาวซุงพ็อก (ดอกพนมสวรรค์)

ที่มา: <https://gardender.com>

ผู้หญิงญฮกร สวม “เสื้อพ็อก” นิยมใช้สีดำหรือสีเข้ม ปัจจุบันนิยมสีดำ ใส่เป็นสีเดียวกันทุกคน เพื่อให้ดูสวยงามและเหมาะสมในการแสดง (พนม จิตรจันงค์, 11 กุมภาพันธ์ 2566 : สัมภาษณ์) มีการปักด้ายรอบแขนและคอ ลายต่าง ๆ จากนั้นเอาผ้าสีแดงมาตาบไว้ที่ชายเสื้อ หมายถึงดอกไม้สีแดงที่เรียกว่า “กาวซุงพ็อก” ทรงผมจะเกล้ามวย สวมเครื่องประดับ เช่น กำไลเงิน สร้อยคอเงิน ต่างหูเงิน และสร้อยคอที่ร้อยด้วยผลเดือย (ลูกเดือยหิน) เป็นต้น ส่วนผ้านุ่งนิยมสีเข้ม เช่น สีแดง สีเขียว หรือสีม่วง

ภาพที่ 6 เครื่องประดับ : ต่างหู
ที่มา: อนุรักษ์ พิพิธกุล

ภาพที่ 7 เครื่องประดับ : กำไล
ที่มา: อนุรักษ์ พิพิธกุล

บทร้อง

การขับร้องเพลงของชาวญ้อกรุ จะร้องเอื้อนเป็นทำนองนำก่อนคำร้อง เนื้อร้องเป็นภาษาญ้อกรุทั้งหมด เนื้อหาเกี่ยวกับการพูดคุยสอบถามสารทุกข์ การทักทาย การสรรเสริญ การขอบคุณ ได้ตอบ ซักถาม ผู้คนที่มาเยือน การเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง นอกจากนั้นยังพบว่ามี การนำเอาวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานมาดัดแปลงเป็นเนื้อร้อง (นายเปลี่ยน เย็นจตุรัส, 11 กุมภาพันธ์ 2566 : สัมภาษณ์)

ตัวอย่างบทร้องเกี่ยวกับการพูดคุยสอบถาม

บทร้องที่ 1 ผู้หญิงร้อง (นางบิ่ง แถวจตุรัส)

คำร้อง กลอนที่ 1 นะคะฉอกรุ ดอดอกผึ้ง ไอ้เต ปองเอย นะแทะ อาเยะ โลง ป่า กะฉ้อกรุ
เชิญ ปองเอย ไวยบอกฉะตี๋ม เหมาะะรา เหมาะะรา ไวยอ้อ ไอ้ะ
กลอนที่ 2 ทองกาวพริง ออด้อ ไอ้เต ถังก่าว ฟรุ้ย ไอ้เต ปองเอ้ย แทะยะ
เลาเต้พาสร้างกะฉ้อกรุเชิรตี๋กรุเชิญ

คำแปล น้องอยากจะรู้เรื่องหอดอกผึ้ง ว่าใครเป็นคนทำขึ้นมา

บทร้องที่ 2 ผู้ชายร้อง (นายเนร ยกจตุรัส)

คำร้อง กลอนที่ 1 ไวย นะ กะ ฉ้อกรุ เพื่อน จำ ขวัญ เอย เจ้า แม่ ผู้ปะ หอดอกผึ้ง ไอ้เต
เลาะดอ คะน่า พี่น้อง เพื่อน โดง เหมาะะเต้อ เหมาะะเต้อ แดะ พา ชะก้อ โลงช่วย
บ้านอ อี นาง เอ้ย เผะ อุตสา จำจำ เชิร เนื้อ ดอก กำจี เอย
กลอนที่ 2 ไวย นะ ตี๋กรุ เพื่อน ประโฮง เอย ตี กาสฟรุ้ย ดอ อี นาง ดอ คะน่า
พี่น้อง เพื่อน แพง เหมาะะ เนอ อีนาง เอย ปา ฉะ ก่อ ช่วย โลง สร้างผัก ฉะก้อ
ไอ้ เตอ อีนาง เอย โอย ฉะตี๋ม เชิร เนื้อ ละออง กาว เอย

คำแปล อยากให้น้องจำไว้ว่า หอดอกผึ้งนั้น ชาวบ้าน พี่น้อง เพื่อนบ้าน มาช่วยกันทำ
โปรดจำไว้เถิด

วิธีแสดง

การแสดงจะแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย โดยฝ่ายหญิงจะทำหน้าที่ตีกลองโทน ส่วนฝ่ายชายจะเป่าไปไม้เป็นคำพูด เสียงโทนที่ตีจะมีจังหวะที่แตกต่างกันไปตามเนื้อหาของเพลงที่ขับร้อง ซ้ำบ้าง เร็วบ้าง

เริ่มการแสดงทั้งสองฝ่ายเดินออกมาตั้งแถววงกลมล้อมรอบกันตามจังหวะจนเข้าที่ ผู้บรรเลงดนตรีจะอยู่นอกวงตามด้านข้างของพื้นที่การแสดง เมื่ออยู่ประจำที่ผู้เล่นดนตรีจะหยุดเล่นและผู้รำจะเริ่มร้องเพลง รำตีท่าตามแต่ละบุคคลในรูปแบบของชาวบ้าน เมื่อจบวรรคที่หนึ่งก็จะหมุนเวียนเปลี่ยนที่ไปตามลำดับด้วยจังหวะตามเนื้อหาและผู้ร้องในวรรคนั้น ๆ การเคลื่อนที่ของผู้แสดงมีทั้งยืน รำอยู่ที่เดิม หรือเคลื่อนที่ไปตามแต่ผู้แสดง ในปัจจุบันได้มีการปรับท่าและแถวให้เป็นไปในรูปแบบปากพนักจนจบและยังมีการกำหนดบทร้องที่ชัดเจนเพื่อให้จำบทที่แสดงได้ง่าย

ลักษณะของการรำประเพณี

ท่ารำส่วนใหญ่มีความเป็นทำธรรมชาติในรูปแบบชาวบ้านที่คิดขึ้นเอง มีท่ารำสอดแทรกอยู่ในขณะที่กำลังร้องเพลง ดังนั้นจึงพบว่าท่ารำบางท่าจะต่างกันแม้คำร้องเดียวกัน ท่ารำในบางท่าจะเน้นความหมายของบท แต่บางท่าก็ไม่ได้สื่อความหมายของบท วิธีรำจะเน้นรำให้ตรงจังหวะกับเสียงโทน ในปัจจุบันท่ารำหลักเป็นท่ารำที่ได้ประดิษฐ์จากท่ารำของเพลง รำโทน รำแพน และท่าเลียนแบบในกิจวัตรประจำวันของชาวนักขุรในอดีต อาจจะอนุมานได้ว่าท่าตัวอย่างนี้เป็นท่ารำพื้นฐานหรือท่ารำหลักของประเพณีในปัจจุบัน ซึ่งมีท่ารำและความหมายตัวอย่างดังนี้

1. ท่าเดิน หมายถึง การเดินไปทำไร่ เดินทางไประหว่างหมู่บ้าน โดยกำมือทั้งสองข้างส่ายไปมา ตามขาเท้าที่เดิน เป็นท่ารำที่ใช้มากที่สุด
2. ท่าม้วนมือ หมายถึง ดอกผึ้งหรือดอกไม้ ที่ชาวนักขุรกำลังทำเพื่อไปถวายวัด โดยแบมือทั้งสองข้าง หักข้อมือแล้วม้วนเข้าหาข้างลำตัว ย่ำเท้าตามจังหวะโทน
3. ท่าหงายมือ หมายถึง ท่าเรียกฝน โดยแบมือหงายขึ้นแล้วกำมือทั้งสอง ระดับเดียวกัน แล้วเปลี่ยนมือหงาย บนล่างทั้งด้าน ซ้าย-ขวา คล้ายท่ากวักมือเรียก ย่ำเท้าตามจังหวะโทน

โอกาสที่แสดง

เดิมนั้นหนุ่มสาวชาวนักขุรจะร้องเพลงโต้ตอบกัน เมื่อยามเดินไปทำไร่ หาของป่า ล่าสัตว์ หรือในฤดูเฉลิมฉลองการเก็บเกี่ยว ต่อมาในปัจจุบันการรำประเพณีจะแสดงในวันสำคัญ งานประเพณี เช่น วันสงกรานต์ เดือน 5 หรือเทศกาลงานรื่นเริงต่าง ๆ ตามโอกาสที่เหมาะสม ทั้งยังมีการอนุรักษ์ไว้เป็นงานประจำทุกปีของชาวนักขุร

สรุป

ชาวญ้อสุกรมีประวัติความเป็นมาอันยาวนานเชื่อว่าน่าจะเป็นลูกหลานของคนสมัยทวารวดี ปรากฏหลักฐานทางโบราณวัตถุและด้านภาษา แต่ยังเป็นเพียงแค่การสันนิษฐาน การตั้งถิ่นฐาน ที่อยู่ที่ตำบลบ้านไร่ บรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกรเป็นผู้ตั้งหมู่บ้านนี้ขึ้นมาและลูกหลานได้อยู่ ที่นี้สืบต่อมาหลายชั่วอายุคน ในอดีตชาวญ้อสุกรส่วนใหญ่ค่อนข้างที่จะรักสันโดษ ไม่นิยมติดต่อกับ กลุ่มคนด้านล่างหรือกลุ่มวัฒนธรรมอื่น จึงอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวญ้อสุกรยังคงรักษา ประเพณีของตนเองไว้ได้ เรื่องราวประวัติชาวญ้อสุกร ในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ไม่มีการบันทึก เป็นลายลักษณ์อักษร ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาจากการบันทึกของนักวิจัยที่ได้บันทึกเรื่องราวของ ชาวญ้อสุกรไว้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 โดยสัมภาษณ์ชาวญ้อสุกรที่เล่าว่าชาวญ้อสุกร ที่จังหวัดชัยภูมิในอดีต นั้นอพยพ มาจากเพชรบูรณ์ จากการสำรวจของอิริค ไฮเดนฟาเดน ซึ่งโดยสรุปแล้ว อย่างน้อยเมื่อ เกือบ 100 ปีที่แล้ว ชาวญ้อสุกรอาศัยกระจายในเขตชายขอบของที่ราบสูงโคราชมาโดยตลอด

องค์ประกอบการรำปะเรเริ่มเอกลักษณ์เฉพาะในด้านต่าง ๆ พบว่าปะเรเริ่มร้องใน ยามว่างจากการทำมาหากิน ในปัจจุบันที่ถูกปรับมาเป็นชุดการแสดงจะแสดงในงานต่าง ๆ โดยเฉพาะ ในช่วงสงกรานต์ ด้านการแต่งกายชาวญ้อสุกร ผู้หญิงจะสวมเสื้อพอกมีการปักลายด้วยด้ายสีเขียว เหลือง แดง ขาว มาเดินเส้นรอบแขนและคอ โดยด้านหลังปักเป็นลายปักสี่เหลี่ยมจัตุรัสด้านหลัง หรือ “ลายลูกยาง” เป็นลายที่มีความหมายสื่อถึงดอกของต้นยางที่ลอยไปตามลม เปรียบได้กับ ญ้อสุกรที่ต้องกระจัดกระจายพลัดพรากจากกันไปยังที่ต่าง ๆ ส่วนลายดอกไม้เล็ก ๆ ที่ปักตามชายเสื้อ เป็น “ลายดอกมะเขือ” แล้วปล่อยเส้นด้ายเป็นเส้นยาว ๆ 3-4 เส้น เมื่อปักลายเสร็จจึงเย็บด้านข้าง ให้ติดกันเป็นตัวเสื้อ เสื้อพอกทุกตัวจะเย็บด้วยชายสีแดงเหมือนสีของดอกกาบซุงพอก ผู้หญิง บางคนจะห่มสไบผืนเล็ก ๆ ทับด้วยในตอนไปวัด ด้านดนตรีและบทร้อง ในปัจจุบันมีกลุ่มผู้ที่สามารถ ร้องเพลง ปะเรเริ่มน้อยลง และส่วนใหญ่อยู่ในเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุหรือเป็นชาวญ้อสุกรแต่กำเนิด จึงมี การบันทึกเสียงการร้องและการตีโทนเพื่อให้เป็นแบบแผนในการรำปะเรแบบประยุกต์นี้ บทร้อง จะบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านเสียงการเอื้อนทำนองและจังหวะของโทน ปัจจุบันการร้องปะเรเร ยังคงมีการรำให้พบเห็นอยู่แต่ลดน้อยลงไป โอกาสในการแสดงจะแสดงในวันสำคัญ งานประเพณี เทศกาลสำคัญ เนื่องจากคนรุ่นเก่า ๆ ททยอยเสียชีวิตกันไปหมด คนรุ่นหลังให้ความนิยมน้อยลง จนใกล้จะสูญหายไปตามอายุของผู้ที่ได้รับการสืบทอด ทั้งนี้ผู้วิจัย จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลใน การวิจัยครั้งนี้จะเป็นหลักฐานสำคัญอันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่การศึกษาต่อไป

อภิปรายผล

งานวิจัยเรื่องการรำประเพณีของชาวนักฮุก จังหวัดชัยภูมิ ภายใต้วัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อค้นพบ ที่เป็นประเด็นหลักนำมาอภิปรายได้ดังนี้

ด้านความรู้พบว่าประเพณี เป็นการละเล่นร้องเพลงของชาวนักฮุก ที่เคยเล่นในยามว่าง จนกลายเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญของชาวนักฮุก และยังคงปฏิบัติเป็นประเพณีมาจนถึงทุกวันนี้ ด้วยการสนับสนุนของชุมชนอย่างเข้มแข็ง “ประเพณี” จึงถูกประยุกต์ไปในรูปแบบการแสดง เพื่อความบันเทิงและเป็นการสร้างเอกลักษณ์ ของชาวนักฮุกที่กำลังจะสูญหายไป แม้ลักษณะการรำในอดีตได้มีการเลือนหายไปบ้างทำให้ทำรำที่ปรากฏอยู่ มีการคลาดเคลื่อน บางครั้งตัวผู้ถ่ายถอดทำรำนั้นยังต้องคำนึงถึงตัวผู้แสดง (รุ่นเยาวชน) และสถานที่ในการจัดการแสดง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ยังคงทำรำบางส่วนที่ได้มาจากต้นกำเนิดจริง ๆ เอาไว้ที่มีเพียงไม่กี่ท่าที่ชัดเจน

1. ความเป็นมาของการรำประเพณี ในประเพณีแห่หอดอกผึ้ง ปรากฏในวันสงกรานต์ของทุก ๆ ปี นอกจากการถวายเพื่อเป็นพุทธบูชาแล้ว ยังเป็นการสร้างกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ แสดงให้เห็นถึง อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ส่งผ่านการแสดงมาอย่างเด่นชัด ประเพณีแห่หอดอกผึ้ง สร้างขึ้นด้วยศรัทธาของผู้คนโดยมีวัฒนธรรม เป็นแรงขับเคลื่อน และ สอดคล้องกับการตีความของ ธนวรรณ นิธิภานันท์ (2558) ที่กล่าวว่าประเพณีเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ประเพณีที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่จะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้เราเรียนรู้และทำความเข้าใจสิ่งสำคัญโดยเฉพาะสังคมที่เหี่ยวหาอดีต

2. องค์ประกอบการรำประเพณี ในประเพณีแห่หอดอกผึ้ง เป็นกระบวนการที่สำคัญในการรวบรวมองค์ประกอบที่อยู่ภายใต้กรอบของความลงตัวที่จะสร้างให้ศิลปะการแสดงมีความงดงาม และมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นดังวัตถุประสงค์แต่ดั้งเดิม สอดคล้องกับทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ที่ มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2546) อธิบายว่าสุนทรียภาพในนาฏศิลป์และศิลปะการแสดงขึ้นอยู่กับ การที่ผู้ชมจะได้สัมผัสรู้ทางการเห็นและขานรับทางสุนทรียะ ด้วยจังหวะลีลา การเคลื่อนไหว เป็นมูลฐานหลักที่สำคัญ และเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้นาฏศิลป์มีคุณสมบัติและลักษณะเฉพาะของตัวเอง

จากข้อค้นพบในกระบวนการประดิษฐ์ทำรำจะเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนอีสานมายาวนาน มีคุณค่าในด้านความศรัทธาและคุณค่าต่อจิตใจของชาวนักฮุก มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง ผ่านแนวคิด ผ่านการปรับปรุง ผ่านการผสมผสานกับวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกันแต่ก็ยังคงตระหง่านในอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนถึงงามในสุนทรียภาพของความเป็นวัฒนธรรมตามเวลา แสดงให้เห็นโดยไม่มีเงื่อนไข ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันว่าการรำประเพณีจะยังคงเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิอีกนานเท่าอนาน

รายการอ้างอิง

- เจอร์ราร์ด ดิฟโฟลธ (Gerard Diffloth). (1984). *The Dvaravati Old Mon Language and Nyah Kur*. Monic Language Studies, vol.1. Bangkok : Chulalongkorn University Printing House.
- จนวรรธน์ นิธิปภานันท์. (2558). *กระบวนการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปรีชา อุตระกุล, กนก โตสุรัตน์. (2529). *สังคมและวัฒนธรรมของชาวนน*. นครราชสีมา: วิทยาลัยครุนครราชสีมา.
- พิพัฒน์ กระแจะจันทร์ และคณะ. (2557). *ประวัติศาสตร์บ้านไร่ ชาวญ้อกรแห่งอำเภอเทพสถิต*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- มน โสภณธรรมานนท์. (2546). *สุนทรียศาสตร์เบื้องต้น*. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สุรศักดิ์ บุญคง. (2546) *ชาวนน : พลวัตของระบบวัฒนธรรมในรอบศตวรรษ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิญา บัวสว่าง, สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2541). *สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ ญ้อกร*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- Erik Seidenfaden, (1918). *Further Notes about the Chaubun, etc*. Journal of the Siam Society. Cambridge: Cambridge University Press.

สัมภาษณ์

- นายแก่น ยี่จัตุรัส. สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2565.
- นายเปลี่ยน เย็นจัตุรัส. สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2566.
- พนม จิตรจ้านงค์. สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2566.